

YHTEISTYÖTÄ YLI RAJOJEN

Kulttuurierojen merkitys kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä

Jari Parkkinen
Kandidaatintutkielma
Musiikkitiede
Kevät 2013
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Jari Parkkinen	
Työn nimi – Title Yhteistyötä yli rajojen – Kulttuurierojen merkitys kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä	
Oppiaine – Subject Musiikkitiede	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Kevät 2013	Sivumäärä – Number of pages 32
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Kulttuuriyhteistyön lisääminen on nostettu esiin Suomen kulttuuripoliittisissa linjauksissa osana kulttuuriviennin kehittämistyötä. Kulttuurierojen tiedostaminen ja ymmärtäminen auttaa kansainvälisen yhteistyön kehittämisessä. Tutkimus esittelee kulttuurierojen kokemista kansainvälisen kulttuuriyhteistyön toteuttajien näkökulmasta sekä pohtii toiminnan teorian mahdollisuuksia kulttuurierojen tutkimuksen soveltamiseen yhdessä jo kehitettyjen kulttuuriteorioiden kanssa. Tämän työn esimerkissä on pyritty yhdistämään toiminnan teoria ja Geert Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoria.</p> <p>Tutkimus on toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian yhdistämisen osalta teoreettinen, mutta Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoriaa on myös sovellettu esimerkkitapauksen Savonlinnan ja Bakun musiikkiakatemioiden kulttuuriyhteistyön kuvaamiseen. Aineistona tässä on käytetty the World Values Survey:n laajaa kulttuurikyselyaineistoa. Tarkemmin esimerkkitapausta esitellään kahden toiminnassa mukana olleen henkilön haastattelulla.</p> <p>Toiminnan teoria jakaa periaatteita kulttuurintutkimuksen kanssa, joista tärkein on yhteys symboliseen antropologiaan toiminnan välittymisen periaatteen kautta. Toiminnan teorian niin sanotun toisen sukupolven mallissa ihmisen toiminta on kuvattu olevan entistä riippuvaisempaa ympäröivästä yhteisöstä ja kulttuurista.</p> <p>Esimerkkitapauksessa tuli ilmi kulttuurieroista johtuvia haasteita kulttuuriyhteistyön toteuttamisen kannalta, joista voimakkain oli erilainen käsitys hierarkiasta eli Hofsteden määrittelemä valtaetäisyys-kulttuuriulottuvuus.</p>	
Asiasanat – Keywords kulttuurivienti, kulttuuriyhteistyö, kulttuurierot, toiminnan teoria	
Säilytyspaikka – Depository JYX	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 MUSICAL BRIDGE KANSAINVÄLISEN KULTTUURIYHTEISTYÖN TOTEUTTAJANA	6
2.1 Savonlinnan musiikkiakatemian Musical Bridge -projekti	6
2.2 Azerbaidzhan	7
3 TEOREETTINEN TAUSTA.....	9
3.1 Hofsteden kulttuuriulottuvuuksien teoria	9
3.2 Toiminnan teoria	11
3.3 Toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian yhteiset piirteet.....	13
3.4 Toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian yhdistäminen	15
4 TUTKIMUSASETELMA.....	17
4.1 Tutkimustehtävä.....	17
4.2 Aineisto ja menetelmä	17
4.2.1 The World Values Survey	17
4.2.2 Haastattelut ja menetelmä.....	19
5 TULOKSET	21
5.1 Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurierot	21
5.2 Kulttuurierojen kokeminen kulttuuriyhteistyön toteuttajien näkökulmasta.....	21
5.2.1 Kulttuuriyhteistyön päämäärä ja arvot	22
5.2.2 Suomen ja Azerbaidzhanin väliset kulttuurierot	22
5.2.3 Kulttuurierojen aiheuttamat haasteet kulttuuriyhteistyölle	23
6 PÄÄTÄNTÖ.....	25
LÄHTEET	28
LIITTEET	30

1 JOHDANTO

Kulttuurivienti on nostettu viime vuosina tärkeäksi kehittämisen kohteeksi Suomen kulttuuripoliittisissa linjauksissa. Kulttuuriviennin käsite on laajennettu aiemmasta, melko suppeasta kulttuurin yksipuolisesti viennistä koskemaan laajempaa kulttuurikumppanuutta ja -yhteistyötä. (Opetusministeriö 2007.) Kulttuuriviennin alle kuuluvia toimialoja on runsaasti, vähintäänkin kaikki luovat alat. Myös kaupallisten yritysten harjoittama kansainvälinen toiminta voidaan ymmärtää osaksi kulttuurivientiä, sillä yhteistyötä tehdään eri kulttuurien kanssa. Tässä työssä painopiste on luovien alojen kulttuuriviennissä ja -yhteistyössä, ennen kaikkea klassisen musiikin koulutuksen puitteissa tapahtuvassa kahden kulttuurin välisessä yhteistyössä.

Kulttuuriviennin kehittäminen on noussut esiin muun muassa useissa opetus- ja kulttuuriministeriön laatimissa raporteissa, joissa on myös pohdittu keinoja parantaa Suomen luovien alojen kansainvälistä yhteistyötä. Näissä selvityksissä ei oteta esille kulttuurierojen merkitystä kulttuuriviennin kannalta. Kulttuurierojen merkitystä kulttuuriviennissä on sen sijaan selvittänyt muun muassa Kimmo Kainulainen haastatteleamalla Etelä-Savon kulttuuritoimijoita heidän kokemuksistaan Venäjän kanssa toteutetusta kulttuuriyhteistyöstä (Kainulainen 2012). Suomen ja Venäjän välisen kulttuuriyhteistyön haasteita ovat Kainulaisen mukaan muun muassa byrokratia, verkostoituminen, kielimuuri ja niin edelleen, mutta myös ”erilaiset näkemykset liiketoiminnan lainalaisuuksista sekä erot paikallisissa kulttuuri- ja taidekäsitteissä” ja erilainen toimintakulttuuri (Kainulainen 2012, 146). Toisin sanoen siis kulttuurierot. Kulttuurien välillä on eroja ja näiden erojen tiedostaminen ja ymmärtäminen auttaa niin luovien kuin kaupallistenkin alojen kansainvälistä toimintaa. Kulttuurintutkimus on tarjonnut keinoja tähän ymmärtämiseen ja esimerkiksi Geert Hofsteden (2005) luoma kulttuuriulottuvuusmalli on tarjonnut laajempaa ymmärrystä eri kulttuureista ja niiden vaikutuksesta kansainväliseen yhteistyöhön.

Globalisaation yhä lisääntyessä myös kulttuurivienti saa uusia muotoja ja kulttuurivienti kohdistuu laajemmille alueille, tavoittaen tämän myötä uusia kulttuurialueita. Työssäni käytän esimerkkitapauksena Savonlinnan musiikkiakatemian ja Bakun musiikkiakatemian, eli suomalaisen ja azerbaidzhanilaisen kulttuurin kohtaamista. Tämän kulttuuriyhteistyön voidaan sanoa olevan urauurtavaa, sillä ymmärrettävästi kulttuuriyhteistyön toteuttaminen Azerbaidzhanin ja muiden entisten neuvostomaiden kanssa on ollut mahdollista vasta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Haastattelin Savonlinnan ja

Bakun musiikkiakatemialla kansainvälisen yhteistyön kannalta merkittäviä henkilöitä osallistuttuani Savonlinnan musiikkiakatemian Bakuun suuntautuneelle opetusvierailulle keväällä 2013 ja pyrin selvittämään kuinka kulttuurierot näkyvät kulttuuriyhteistyössä.

Neuvostoliitossa 1920-luvulla kehitetty toiminnan teoria oli alun perin psykologian alan teoria, mutta sen myöhempi kehittäminen on laajentanut toiminnan teorian alkuperäisestä käyttötarkoituksestaan monitieteelliseksi lähestymistavaksi. Eräs merkittävämpiä toiminnan teorian kehittäjiä ja soveltajia on ollut Yrjö Engeström, joka laajensi alkuperäistä toiminnan teorian mallia ja on soveltanut sitä työyhteisöjen tutkimukseen ja kehittämiseen (Engeström 1987, 1999, 2001). Engeströmin mallia on sovellettu laajasti muutenkin, mutta ei vielä kulttuurien väliseen yhteistyöhön. Yksi toiminnan teorian perusajatuksista on ihmisen tiivis yhteys yhteisöönsä ja kulttuuriinsa. Tätä kautta toiminnan teoria voisi olettaa tuovan mielenkiintoisen näkökulman kulttuuriyhteistyön tutkimiseen. Työssäni selvitän toiminnan teorian yhteyttä Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoriaan ja näiden teorioiden soveltuvuutta kulttuuriyhteistyön tutkimukseen.

Työni on toiminnan teorian soveltamisen osalta teoreettinen, mutta käytän myös the World Values Survey:n aineistoa määrittäessäni Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurieroja. The World Values Survey on Ronald Inglehartin 1980-luvulla alulle panema kansainvälinen tutkimusprojekti, jonka tarkoituksena on kartoittaa maailman eri kansojen (kansallisuuksien) välisiä kulttuurieroja. Aineistoa on kerätty kyselyillä myös Suomesta ja Azerbaidzhanista.

2 MUSICAL BRIDGE KULTTUURIYHTEISTYÖN TOTEUTTAJANA

Kansainvälinen kulttuuriyhteistyö on nimetty Suomen kulttuuripoliittisissa linjauksissa omaksi osa-alueekseen kulttuurivienti-käsitteen alle ei-kaupallisena toimintana. Opetusministeriön julkaisussa on myös nimetty kulttuuriviennin tavoitteita ja ei-kaupallisia tavoitteita ovat immateriaaliset hyödyt ja Suomi-kuvan ja -brändin kehittäminen. (Opetusministeriö 2007.) Esimerkkitapaukseni Savonlinnan ja Bakun musiikkiakatemia yhteistyöstä on tätä ei-kaupallista kulttuuriyhteistyötä.

Johanna Virolainen on pro gradu -työssään tutkinut Suomen kulttuuripoliittisten linjausten kielenkäyttöä ja hänen tutkimuksensa osoitti, että kulttuuripoliitiikan keskustelua ohjaa keskittyminen talouteen. Virolaisen johtopäätöksien mukaan kulttuuri on kulttuuriviennissä menettänyt itseisarvonsa ja kulttuuri nähdään tuotteena, jota viedään. Yleisö koostuu asiakkaista ja valtio sijoittaa kulttuurituotteisiin. Tämä on toisaalta lisännyt myös yritysten kiinnostusta taiteisiin. (Virolainen 2012.) Ei-kaupallisenkin kulttuuriyhteistyön tavoitteisiin kuuluu Suomi-brändin luominen ja vieminen maailmalle. ”... [brändäys] tulkitsee uudelleen kansallisvaltion identiteettiä markkinoiden kielellä...” (Jansen 2008, 122), toisin sanoen brändäys on aina kaupallista.

Tarkempia linjauksia siitä, mihin kansainvälisen kulttuuriyhteistyön pitäisi opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksien mukaan suunnata, ei ole.

2.1 Savonlinnan musiikkiakatemia Musical Bridge -projekti

Savonlinnan musiikkiakatemia tarjoaa kesäisin Savonlinnassa mestarikursseja klassisen musiikin laulajille ja soittajille. Kurseille kokoontuu joka vuosi sekä opettajia että oppilaita ympäri maailmaa ja musiikkiakatemia merkittävin kansainvälinen projekti on viime vuosina ollut taiteellisen johtajan Ralf Gothónin ideoima Musical Bridge. Projekti alkoi yhteistyönä Kairon oopperan kanssa vuonna 2006 ja Savonlinnan musiikkiakatemia on tehnyt useita opetusvierailuja Egyptiin. Joka kesä Savonlinnaan saapuu muutamia egyptiläisiä muusikoita saamaan opetusta omalla alallaan. Vuonna 2011 projekti laajeni Azerbaidzhaniin, Bakun musiikkiakatemiaan. Savonlinnan musiikkiakatemia on tehnyt kaksi opetusvierailua Bakuun ja kesällä 2013 Savonlinnan mestarikursseille saapuu 12 Bakun musiikkiakatemia oppilasta.

Savonlinnan musiikkiakatemia ja Bakun musiikkiakatemia välinen kulttuuriyhteistyö on mielenkiintoinen esimerkki tutkimukseni kannalta monesta syystä. Ensinnäkin suomalainen ja azerbaidzhanilainen kulttuuri näyttävät hyvin erilaisina joten kulttuurierojen vaikutus kulttuuriyhteistyöhön on todennäköisesti suuri. Savonlinnan ja Bakun

musiikkiakatemian välinen kulttuuriyhteistyö on myös urauurtavaa, sillä Azerbaidzhanin historia itsenäisenä valtiona on lyhyt ja kulttuuriyhteistyön toteuttaminen oli haastavaa tai lähes mahdotonta Azerbaidzhanin ollessa osa Neuvostoliittoa. Olen päässyt myös itse seuraamaan tätä yhteistyötä läheltä työskennellessäni Savonlinnan musiikkiakatemiolla kesällä 2011 ja 2012 sekä osallistuttuani keväällä 2013 Savonlinnan musiikkiakatemian vierailulle Bakun musiikkiakatemiaan. Uskon, että käytännön kokemuksestani on hyötyä tutkimukseni kannalta.

2.2 Azerbaidzhan

Azerbaidzhanilaisen kulttuurin ymmärtämiseksi on tärkeää tietää joitain historiallisia faktoja Azerbaidzhanista. Azerbaidzhan sijaitsee Kaukasuksella ja sen rajanaapureita ovat Georgia, Armenia, Venäjä ja Iran. Valtaosa Azerbaidzhanin asukkaista on shiiamuslimeja ja valtakielenä on turkin sukuinen azeri. Venäjää Azerbaidzhanissa käytetään laajasti, enemmän kuin esimerkiksi englantia. Tärkeimpänä ajanjaksona Azerbaidzhanin kehittymisen kannalta voidaan pitää 1900-lukua, josta suurimman osan Azerbaidzhan oli osa Neuvostoliittoa. Tämä ajanjakso muokkasi Azerbaidzhanin kehitystä ja kuten monen muunkin entisen neuvostomaan kohdalla, neuvostohistoria näkyy maassa edelleen.

Neuvostoliiton jäsenvaltioiden kansallista tunnustamista kuvasi Nicholas Riasanovskyn (2000, 576) mukaan periaate: ”kansallista muodoltaan, sosialistista sisällöltään”. Periaatteessa jäsenvaltioiden kansalliset erityispiirteet hyväksyttiin, mutta niiden täytyi sopia sosialistiseen ideologiaan. Sosialistiset periaatteet ohjasivat yhteiskuntaa, muun muassa koulutusjärjestelmää. Koulutukseen panostettiin ja Neuvostoliiton alueella esimerkiksi lukutaidollisten osuus väestöstä kasvoi 51 prosentista 81,1 prosenttiin vuosien 1926 ja 1939 välillä (Riasanovsky 2000, 577). Myös Azerbaidzhan hyötyi Neuvostoliiton nopeasta koulutuksen laajentamisesta. Koulutusväylä oli myös avoin neuvostomaiden välillä ja monet azerbaidzhanilaiset lahjakkaat muusikot lähtivät hakemaan lisäkoulutusta Moskovasta ja Pietarista, tunnetuimpana esimerkkinä sellisti ja orkesterinjohtaja Mstislav Rostropovitš, jonka kotikaupunki oli Azerbaidzhanin pääkaupunki Baku.

Robert Bideleux ja Ian Jeffries pohtivat kirjassaan *The Balkans – A post-communist history* (2007, 8) useiden entisten neuvostomaiden jämähtämistä niin sanotun vertikaalisen vallan järjestelmään. Myös Azerbaidzhanin voidaan sanoa jämähtäneen tähän ylhäältä hallittuun valtajärjestelmään, johon liittyy usein korruptiota ja lumedemokratiaa. Tasaisin väliajoin saamme lukea mediasta Azerbaidzhanin sananvapaus- ja ihmisoikeusloukkauksista.

Transparency internationalin vuoden 2012 korruptiovertailussa (Transparency international 2013) Azerbaidzhan oli sijalla 139, kun Suomi oli sijalla 1 vähiten korruptoituneimpana maana.

Azerbaidzhanin luontevia yhteistyökumppaneita ovat olleet Venäjä sekä Iran. Azerbaidzhanian ja Iranin yhdistää erityisesti shiiamuslimien suuri osuus väestöstä, vaikka Azerbaidzhan onkin huomattavasti maallistuneempi kuin Iran. Venäjä taas on ollut historian aikana pitkäaikainen kumppani niin hyvässä kuin pahassa. Välejä naapurimaa Armeniaan on kiristänyt erityisesti kiista Azerbaidzhanissa sijaitsevasta Vuoristo-Karabahin alueesta, jossa asuu pääasiassa kristittyjä armenialaisia, Tämä kiista on edelleen selvittämättä. Yhteistyö länsimaiden kanssa on alkanut varsinaisesti vasta 90-luvulla Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, mutta sen kehittyminen on ollut hitaampaa kuin monilla muilla entisillä neuvostomailla. Tämä johtuu Svante Cornellin (2011, 393) siitä, että toisin kuin Itä-Euroopan entisissä neuvostomaissa, Azerbaidzhanissa tiivistyvää yhteistyötä lännen kanssa NATO:n tai EU:n kautta ei pidetä realistisena. Länsimaiden vaatimukseen Azerbaidzhanin demokratian kehittämiseksi on Cornellin (2011, 393) mukaan suhtauduttu Azerbaidzhanissa skeptisesti.

3 TEOREETTINEN TAUSTA

3.1 Hofsteden kulttuuriulottuvuuksien teoria

Geert Hofstede julkaisi jo 80-luvulla neliosaisen kulttuuriulottuvuuksien teorian, joka perustui tuolloin ainutlaatuiseseen ja hyvin laajaan aineistoon IBM:n eri maissa toimivien toimipisteiden työntekijöillä toteutettuun kyselyyn. Jo ennen Hofstedeä oli ollut olettamuksia, että tietyt pääpiirteet määrittäisivät kulttuurin piirteitä. Hofsteden tutkimuksen mukaan nämä olettamukset pitivät yllättävän tarkasti paikkansa ja hän kokosi neljä pääulottuvuutta (myöhemmin viisi), jotka hänen mukaansa selittävät kulttuurien piirteet ja kulttuurierot. Nämä ulottuvuudet ovat:

1. Valtaetäisyys
2. Yksilön ja ryhmän suhde (kollektiivisuus-individualistisuus)
3. Suhtautuminen sukupuoleen (maskuliinisuus-feminiinisyys)
4. Epävarmuuden välttäminen
5. Lyhyen ja pitkän tähtäimen orientaatio (lisätty myöhemmin)

Valtaetäisyys kuvaa ihmisten suhtautumista epätasa-arvoiseen asemaan ihmisten välillä. Joissain kulttuureissa ihmisten välistä epätasa-arvoa pyritään välttämään kun taas joissain kulttuureissa auktoriteettien olemassaolo ja kunnioittaminen on luontevampaa ja se koetaan tarpeelliseksi. Työpaikalla tämä näkyy siten, että toisissa kulttuureissa esimiesten ja työntekijöiden välinen kuilu on suuri, heidän palkoissaan on suuri ero, etuoikeudet ja statussymbolit ovat tavallisia ja työnjohtajat turvautuvat usein omiin esimiehiinsä ja muodollisiin sääntöihin. Valtaetäisyysindeksi on Hofsteden määrittämä asteikko, jonka avulla voidaan kuvata ihmisten suhtautumista auktoriteettien tarpeellisuuteen. Hofsteden tutkimuksessa mukana oli 74 valtiota ja hänen saamiensa tulosten pohjalta Suomi oli sijalla 66. Ensimmäisellä sijalla olevalla Malesialla oli suurin valtaetäisyysindeksi ja viimeisellä sijalla Itävallalla pienin. Suomessa auktoriteetteja ja ihmisten välistä epätasa-arvoa pyritään siis pääsääntöisesti välttämään. Azerbaidzhan ei ollut mukana Hofsteden vertailussa. (Hofstede 2005, 41–59.)

Yksilön ja ryhmän suhde kertoo yhteisön (perhe, kyläyhteisö) tärkeydestä verrattuna yksilöllisten tarpeiden toteuttamiseen. Hofsteden mukaan suurin osa maailman ihmisistä elää kollektiivisissa yhteiskunnissa, joissa yhteisön merkitys on suuri. Kollektiivisten kulttuurien

työpaikoilla työntekijät ovat osa ryhmää, jonka tavoitteita työntekijöiden odotetaan tavoittelevan, työnantaja-työntekijä suhde on moraalinen ja perheenkaltainen, suhteet ovat tärkeämpiä kuin työtehtävät ja johtaminen keskittyy ryhmäjohtamiseen. Hofsteden tulosten mukaan mukana olleista 74 maasta kollektiivisimpia valtioita olivat Guatemala, Ecuador ja Panama ja individualistisimpia valtioita Yhdysvallat, Australia ja Iso-Britannia. Suomi oli sijalla 21 kun Yhdysvallat oli sijalla 1 ja Guatemala sijalla 74. Valtaetäisyys ja yksilön ja ryhmän suhde -ulottuvuudet korreloivat negatiivisesti toistensa kanssa, eli kollektiivisissa maissa on suuri valtaetäisyys ja individualistisissa maissa pieni. (Hofstede 2005, 74–104.)

Suhtautuminen sukupuoleen kertoo asenteista ja tottumuksista miehen ja naisen asemasta yhteiskunnassa. Hofsteden määritelmän mukaan maskuliiniset yhteiskunnat pitävät miehen ja naisen erilaista roolia tärkeänä ja feminiinisissä yhteiskunnissa oletetaan sekä miesten että naisten käyttäytyvän empaattisesti ja vaatimattomasti. Työpaikoilla maskuliininen kulttuuri näkyy suurten organisaatioiden suosimisessa, ongelmanratkaisun voimakeskeisyydessä sekä johtamistyylin päättäväisyydessä ja aggressiivisuudessa. Maskuliinisen kulttuurin maissa naisten osuus työvoimasta on pienempi ja työuran luominen koetaan välttämättömäksi miehelle ja vaihtoehdoksi naiselle. Maskuliinisissa yhteiskunnissa oletetaan, että miehet tavoittelevat materiaalista menestystä ja naiset ovat keskittyneitä elämänlaadun parantamiseen. Tässä kulttuuriulottuvuudessa Slovakia oli kaikkein maskuliinisin yhteiskunta ja Ruotsi kaikkein feminiinisin. Suomi oli 74 maan listauksessa sijalla 68, eli selvästi sukupuolirooleja välttävä yhteiskunta. (Hofstede 2005, 115–121.)

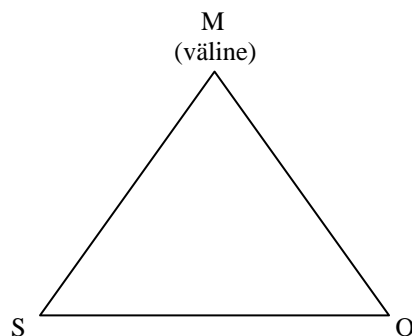
Epävarmuuden välttäminen kertoo suhtautumisesta muuttuviin tilanteisiin. Epävarmuutta tulevaisuudesta ja muuttuvia tilanteita pyritään kontrolloimaan muun muassa laeilla ja uskonnoilla. Epävarmuudesta kärsiminen näkyy esimerkiksi työstressinä, ehdottomuudessa noudattaa sääntöjä ja odotuksissa työpaikan pysyvyydestä. Korkean epävarmuuden maissa suositaan pitkiä yhtäjaksoisia työuria. 74 maan joukosta suurinta huolta tulevaisuudesta kantoi Kreikka ja luottavaisin maa oli Singapore. Suomi oli sijalla 59, kun Kreikka oli sijalla 1 ja Singapore sijalla 74. (Hofstede 2005, 163–189.)

Alkuperäisten neljän kulttuuriulottuvuuden rinnalle myöhemmin lisätty lyhyen ja pitkän tähtäimen orientaatio kertoo kärsivällisyydestä tavoitella päämääriä pitkälläkin aikavälillä ja oman statuksen tärkeydestä yhteiskunnassa. Tässä ulottuvuudessa pitkän tähtäimen orientaation kulttuureja olivat Itä-Aasian maat, kuten Kiina, Japani ja Taiwan. Suomi oli 39 maan joukossa sijalla 16, kun Kiina oli sijalla 1 ja Pakistan sijalla 39. (Hofstede, 2005, 208–211.)

Hofsteden teorian mukaan nämä kulttuuriulottuvuudet selittävät kulttuurien eroja ja nämä erot näkyvät konkreettisesti jokapäiväisessä elämässä. Kansainvälistä kulttuuriyhteistyötä tehdessä on hyödyllistä ymmärtää, mitä eri kulttuureissa pidetään tärkeänä.

3.2 Toiminnan teoria

Toiminnan teoria *activity theory* on alun perin psykologian kulttuurihistoriallisen suuntauksen teoria, jonka kehittäjiksi nimetään yleisesti kolme venäläistä psykologia, Lev Vygotskij, Aleksei Leontjev sekä Aleksander Luria. Toiminnan teorian lähtökohdat ovat ajatuksessa, että ihminen ei ole vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ainoastaan vaistojaensa kautta, vaan ihmismieli kykenee myös monimutkaisempaan, välittyneeseen vuorovaikutukseen. Lurian (1928, 493) sanoin: ”ihminen eroaa eläimestä siten, että hän osaa tehdä ja käyttää työkaluja”. Ihminen kykenee siis jotain tehtävää suorittaakseen käyttämään apuvälineitä ja näin ollen lähestymään tehtävää kahdella tavalla: suoraa eli ”luonnollista” ja välittyntä reittiä. Perinteisesti tämä ihmisen kognitiivinen piirre on kuvattu kolmiolla:

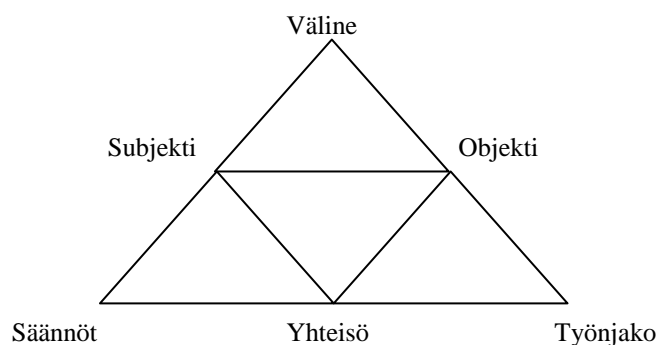
Kuvio 1. Välittyneen toiminnan perinteinen malli, jossa subjektin (S) ja objektin (O) välisen suoran vuorovaikutuksen lisäksi käytössä on välittäjän (M) kautta kulkeva vuorovaikutus.

Konkreettisimmillaan tämä väline tai työkalu on todellakin työkalu, esimerkiksi kirves tai haarukka, mutta tärkein ihmisen toiminnan välittymiseen käytettävä työkalu on puhuttu kieli. Välittäjänä toimivat siis konkreettiset esineet ja symbolit, jotka ovat kehittyneet ajan mittaan tietyssä kulttuurisessa kontekstissa siihen, mitä ne ovat tänä päivänä. Toiminnan teorian mukaan näiden esineiden ja symbolien merkitys ihmiselle ei jää siihen, että ne ovat elämää helpottavia työkaluja. Esineiden ja symbolien käyttö toiminnassa muokkaa ympäristöä jossa elämme, mutta samalla se muokkaa myös subjektia eli ihmistä itseään. Työvälineet ja puhuttu kieli ovat vaikuttaneet ihmisen kehittymiseen ja sanalla sanoen tehneet ihmisestä ihmisen. Engeströmin ja Colen (1993, 9) mukaan ihmisen ”luonnolliset toiminnot” ovat kehittyneet esi-

ihmisiltä eri periaatteiden mukaan kuin välittyneet toiminnot, esimerkiksi kulttuuri. Siksi välineenä toimivien esineiden ja symbolien tutkimuksella voidaan ymmärtää myös ihmisen kognitiota.

Toiminnan teorian keskeisin piirre on ihmisen toiminnan välittyminen työkalujen/artefaktien välityksellä. Toinen erittäin keskeinen piirre on toiminnan eri tasot, jotka muotoili Aleksei Leontjev. Ne ovat toiminta, teot ja operaatiot/toimenpiteet. Nämä toiminnan eri tasot linkittyvät toisiinsa siten, että toimenpiteet muodostavat tekoja ja teot puolestaan toimintaa. Oleellista tässä jaossa on linkittää tietyt perusominaisuudet jokaiselle eri toiminnan tasolle: toimintaa säätelee motiivi, tekoja tavoitteet ja toimenpiteitä valitsevat olosuhteet ja ehdot. (Leontjev 1977, 91–96.) Toiminnan teorian näkökulmasta on tärkeää erottaa toisistaan toiminta ja teot, joita ohjaavat toiminnan abstrakti motiivi ja tekojen konkreettisemmat päämäärät. Toiminta luo jatkuvasti uusia tekoja, joilla pyritään toisaalta lyhyen tähtäimen päämääriin, mutta myös laajemmin kohti toiminnan objektia. Objektia ei kuitenkaan yleensä saavuteta, eikä sitä ole myöskään tarkoitus saavuttaa. (Engeström 1999, 381.) Toiminnan teorian näkökulmasta työssäni tutkittavan tapauksen objektina voidaan pitää kansainvälistä kulttuuriyhteistyötä. Tämä objekti on abstrakti, eikä sitä ole tarkoitus saavuttaa, mutta se luo konkreettisia tekoja, jotka yhdessä muodostavat toimintaa. Konkreettisten tekojen tarkasteleminen laajemmassa kulttuurisessa kontekstissa on toiminnan teorian keino nähdä laajempi kokonaisuus tekojen takana (Sannino, Daniels & Gutiérrez 2009, 3).

Edellä selitetty toiminnan teoria on toiminut lähtökohtana myöhemmälle kehitykselle, josta pureudun nyt niin sanotun toisen sukupolven toiminnan teorian malliin. Tälle toisen sukupolven toiminnan teorialle pohjan loi Yrjö Engeström väitöskirjassaan *Learning by expanding* (1987). Engeström pyrki teoriallaan laajentamaan toiminnan teoriaa lisäämällä siihen sosiaalisen puolen, ihmisen toimintaan vaikuttavan ympäristön. Hän laajensi alkuperäistä kolmiota seuraavasti:

Kuvio 2. Engeströmin (1987) mallin mukainen laajennettu toiminnan kuvaaja, jossa alkuperäisten tekijöiden (subjekti, objekti ja väline) joukkoon on lisätty toiminnan sosiaalinen puoli: yhteisö, säännöt ja työnjako.

Engeströmin mallin mukaan subjektin ja objektin välillä toimintaan vaikuttaa yhteisö, jossa subjekti elää. Subjektin ja yhteisön välillä ovat säännöt, eli ”normit ja sanktiot, jotka määrittävät ja säätelevät odotettuja oikeita toimintatapoja ja hyväksyttäviä vuorovaikutuksen keinoja toimintaan osallistuvien tekijöiden välillä” (Cole & Engeström 1993, 7). Yhteisön ja objektin/tavoitteen välillä on taas työnjako, eli ”jatkuvasti neuvoteltava tehtävien, vallan ja vastuun jakaminen toimintaan osallistuvien tekijöiden välillä” (Cole & Engeström 1993, 7). Engeström konkretisoi mallillaan yhteisön ja ympäristön osuuden ihmisen toiminnassa, jonka merkitys oli toki tunnustettu aiemminkin. Tämän mallin mukaan ihminen on aktiivinen toimija, jonka toimintaan vaikuttaa vahvasti sekä laajempi kulttuurihistoriallinen tausta että senhetkinen kulttuurinen ympäristö. Ihminen perii kulttuurihistoriallisen taustan ympäristönsä kautta kielen ja rituaalien muodossa ja se vaikuttaa ihmisen toimintaan taustalla. Sen lisäksi ihminen joutuu jatkuvasti punnitsemaan toimintaansa suhteessa yhteisöön, jossa hän elää.

Frank Blacklerin (2009, 29) mukaan Engeströmin voidaan sanoa tuoneen uuden näkökulman toiminnan teoriaan ottamalla analyysin kohteeksi historiallisesti sijoittuvan toimintajärjestelmän. Aiemmin toiminnan teoria oli keskittynyt tiettyssä sosiaalisessa kontekstissa olevan yksilön tutkimukseen, mutta uusi näkökulma avasi alkuperäisen psykologisen näkökulman rinnalle uusia monitieteellisiä sovellusmahdollisuuksia, jota tämä tutkimuksenikin edustaa.

Toiminnan teorian niin sanotun kolmannen sukupolven mallissa toiminnan teoriaa on laajennettu siten, että toimijoita on useampi kuin yksi (Engeström 2001, 136). Esimerkkitapaukseni vastaa tätä kolmannen sukupolven ideaa, mutta käytännössä sovellan Engeströmin luomaa mallia. Kolmannen sukupolven malli ei ole vakiintunut teoreettinen malli, vaan periaate tai idea ja siksi Engeströmin toisen sukupolven malli on luotettavampi teoreettinen lähtökohta.

3.3 Toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian yhteiset piirteet

Toiminnan teoria on erityisesti Yrjö Engeströmin (1987) kehittämän niin sanotun toisen sukupolven mallin myötä korostanut ihmisen toiminnan vahvaa yhteyttä ympäröivään kulttuuriin. Toiminnan teorian yksi alkuperäisistä ja edelleen keskeisimmistä ajatuksista on ihmisen toiminnan välittyminen erilaisten esineiden ja symbolien välityksellä (ks. Vygotskij 1978; Sannino et al. 2009; Cole & Engeström 1993). Tälle ajatukselle ihmisen välittyneestä toiminnasta ja välineiden tärkeydestä löytyy yhteys kulttuurin-/kulttuurierojen tutkimukseen symbolisen antropologian puolelta. Klassikkoteoksessaan *The interpretation of cultures*

Gliffor Geertz (1973) kuvailee, kuinka tärkeä osa ihmisen välittyneellä toiminnalla on ollut ihmisen kehittymisen kannalta:

”Työkalujen viimeistely, organisoitujen metsästys- ja keräämistaitojen omaksuminen, aitojen perhesuhteiden aloittaminen, tulen keksiminen ja, kaikkein oleellisimmin, vaikka sen yksityiskohdat ovat edelleen erittäin vaikea jäljittää, kasvava turvautuminen merkityssymbolien järjestelmään (kieli, taide, uskomukset, rituaalit) sopeutumisen, kommunikaation ja itsekontrollin vuoksi; nämä kaikki loivat ihmiselle uuden ympäristön, johon hänen täytyi sopeutua... Melko kirjaimellisesti, vaikka melko tahattomasti, ihminen loi itsensä. ... Tällaiset symbolit eivät ole ainoastaan biologisen, psykologisen ja sosiaalisen olemassaolomme ilmentymiä, instrumentaatioita tai korrelaatioita; ne ovat sen edellytyksiä. Ilman ihmistä ei ole kulttuuria, epäilemättä; mutta vastaavasti ja merkityksellisemmin, ilman kulttuuria ei ole ihmistä.” (Geertz 1973, 47–49, käännös JP.)

Ihmisen välittynyt toiminta ja välineenä toimivien symbolien merkitys ihmisen kehittymisen ja toiminnan kannalta yhdistää siis toiminnan teoriaa ja kulttuurintutkimusta. Välittyneestä toiminnasta löytyy myös yhteys suoraan Hofsteden ajatuksiin. Kuten Hofsteden kirjan nimi *Cultures and organizations – Software of the mind* jo kertoo, Hofstede käsittää kulttuurin ikään kuin mielen ”ohjelmistona”. Tämä mielen ohjelmisto käsittää ”ajattelun, tunteiden ja potentiaalisen toiminnan kaavoja”, jotka ohjaavat käyttäytymistämme (Hofstede 2005, 2). Tältä pohjalta kuulostaa hyvin tutulta, kun Engeström (1999, 381) kertoo, että toiminnan teorian välittäjänä toimiva väline on: ”...työkalu tai symboli, joista molemmat ovat sekä ulkoisia apuvälineitä, että sisäisiä representaatioita, kuten mentaalisia malleja.” Nämä mentaaliset mallit viittaavat ihmisen sisäisiin, kulttuurisesti muotoutuneisiin käyttäytymis- ja ajattelutapoihin, toisin sanoen ”mielen ohjelmistoon”.

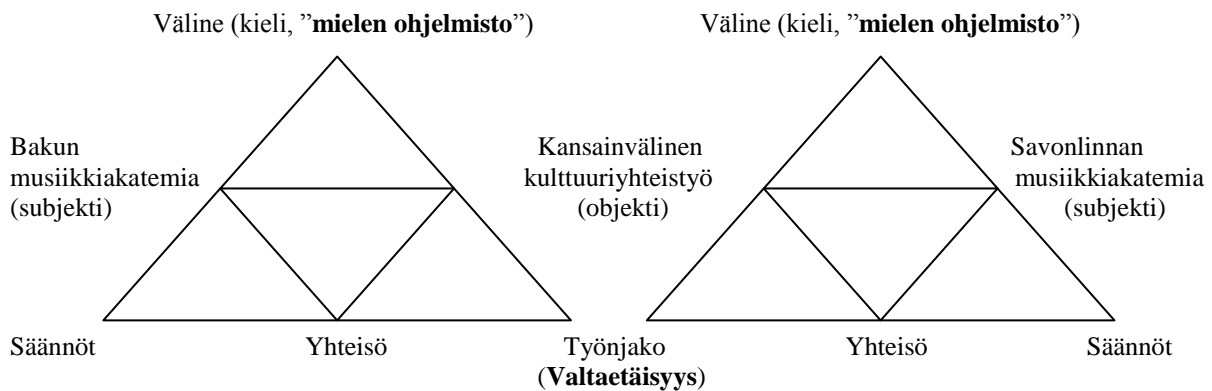
Tässä mielen ohjelmistossa voidaan ajatella olevan tietyn kulttuurialueen kulttuuriperimä ja kulttuuriset erityispiirteet. Tarkempi kulttuuristen piirteiden erittely on kuitenkin tarpeen ja tämän on tehnyt Yrjö Engeström toiminnan teorian niin sanotun toisen sukupolven mallillaan (ks. kpl 3.2, kuvio 2). Engeströmin malli laajensi alkuperäistä toiminnan teorian mallia lisäämällä toimintaan vaikuttavaksi tekijöiksi yhteisön, säännöt ja työnjaon. Subjektin ja yhteisön välillä ovat säännöt, jotka ohjaavat subjektin käyttäytymistä yhteisönsä jäsenenä. Työnjako toimii taas yhteisön ja objektin/tavoitteen välillä. Vaikka voidaan ajatella, että Hofsteden kulttuuriulottuvuudet antavat kuvaa yhteisöstä, jossa subjekti toimii, vastaavuuksia tiettyjen kulttuuriulottuvuuksien ja Engeströmin mallin muiden kohteiden kanssa voidaan havaita. Esimerkiksi Engeströmin mallin työnjako on Colen ja Engeströmin (1993, 7) mukaan: ”jatkuvasti neuvoteltava tehtävien, vallan ja vastuun jakaminen toimintaan osallistuvien tekijöiden välillä”. Hofsteden (2005, 46) määritelmä valtaetäisyys-kulttuuriulottuvuudelle on: ”...laajuus, missä määrin tietyn maan vähemmän

vaikutusvaltaiset instituutioiden ja organisaatioiden jäsenet odottavat ja hyväksyvät, että valta on jaettu eriarvoisesti.” Hofsteden valtaetäisyys näyttäisi siis vastaavan Engeströmin mallin työnjakoa, vaikka muidenkin Hofsteden kulttuuriulottuvuuksien (yksilön ja ryhmän suhde, maskuliinisuus-feminiinisyys, epävarmuuden välttäminen) voidaan ajatella vaikuttavan yhteisön työnjakoon.

Engeströmin mallin säännöt ovat Colen ja Engeströmin (1997, 7) määritelmän mukaan: ”normit ja sanktiot, jotka määrittävät ja säätelevät odotettuja oikeita toimintatapoja ja hyväksyttäviä vuorovaikutuksen keinoja toimintaan osallistuvien tekijöiden välillä”. Tälle kohdalle ei löydy suoraa vastaavuutta Hofsteden kulttuuriulottuvuuksista, vaan voidaan ajatella, että jokainen kulttuuriulottuvuus kuvaa omalla tavallaan yhteisöä ja tätä kautta sen sääntöjä.

3.4 Toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian yhdistäminen

Kun Engeströmin toiminnan teorian malliin yhdistetään Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoriaan, saadaan Savonlinnan musiikkiakatemia ja Bakun musiikkiakatemia kulttuuriyhteistyölle seuraavanlainen malli:

Kuvio 1. Kahden toimijan, Bakun musiikkiakatemia ja Savonlinnan musiikkiakatemia välinen kulttuuriyhteistyö toiminnan teorian toisen sukupolven mallin (Engeström 1987) mukaan kuvattuna ja Hofsteden (2005) kulttuuriulottuvuusteorialla täydennettynä.

Kuten kuvioista käy ilmi, Hofsteden kulttuuriulottuvuuksista valtaetäisyysulottuvuudelle löytyy suora vastaavuus toiminnan teorian toisen sukupolven mallin ”työnjako”-kohdasta. Huomattava on myös toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian jakama ajatus kulttuurista ”mielen ohjelmistona”, joka toiminnan teoriassa on ihmisen välittyneen toiminnan välittäjänä ”mentaalisisinä malleina”, kuten Engeström (1999, 381) totesi. Myös muut

Hofsteden kulttuuriulottuvuudet (yksilön ja ryhmän suhde, maskuliinisuus-feminiinisyys ja epävarmuuden välttäminen) vaikuttavat toimintaan sääntöjen ja laajemmin opittujen tapojen ja käytäntöjen, ”mielen ohjelmiston”, kautta.

Savonlinnan ja Bakun musiikkiakatemiaan yhteinen objekti, kansainvälinen yhteistyö, ohjaa toimintaa. Vähintäänkin objektin täytyy olla yhteinen yhteistyön toimimiseksi. Toimintaa ohjaa abstrakti motiivi ja sen tavoittelemiseen tarvitaan konkreettisia tekoja (Leontjev 1977). Tekojen toteuttamiseen vaikuttavat muut kolmion kohdat ja näissä kohdissa kulttuurierot voivat aiheuttaa ristiriitoja toiminnalle. Kuten toiminnan teorian mallista nähdään, yhteisön ja objektin välillä on työnjako. Kun kahdella toimijalla on yhteinen objekti, ensimmäinen kulttuurieroista johtuva konflikti johtuu tällöin työnjaosta, jota ohjaa eri yhteisöissä erilaiset periaatteet.

Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoria tuo toiminnan teoriaan konkreettista tietoa kulttuureista ja toisaalta toiminnan teorian näkökulma osoittaa subjektin, objektin ja ympäröivän kulttuuriin tiiviin yhteyden. Nämä kaksi teoriaa yhdistämällä voidaan saada arvokasta lisätietoa kulttuurirajat ylittävästä yhteistyöstä.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimustehtävä

Työni tarkoitus on kartoittaa niitä haasteita, joita kahden eri kulttuurin välisessä kulttuuriyhteistyössä voi toiminnan teorian ja Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian mukaan ilmetä. Tätä varten olen haastatellut kahta kansainvälisen kulttuuriyhteistyön toimijaa. Jotta voin verrata haastatteluaineistoni tuloksia Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian antamiin oletuksiin kulttuurien erityispiirteiden aiheuttamista haasteista, minun täytyy ensin selvittää Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuuriset erityispiirteet. Tätä varten olen käyttänyt the World Values Survey:n valmista kyselyaineistoa.

4.2 Aineisto ja menetelmä

4.2.1 The World Values Survey

The World Values Survey on kansainvälinen tutkimusprojekti, joka on kerännyt aineistoa kulttuurieroista ympäri maailmaa vuodesta 1981 lähtien. Aineistoa on kerätty viidessä aallossa vuosina 1981, 1990–1991, 1995–1997, 1999–2001 ja 2005–2007. Suomi on ollut mukana kyselyissä jokaisella kerralla ja Azerbaidzhan vuonna 1997 eli kyselyjen kolmannessa aallossa. Aineistoa on kerätty kyselylomakkeilla ja osallistujamäärä riippuu kohdemaasta sekä vuodesta jona kysely on tehty. Kuitenkin osallistujia on yleensä ollut useita tuhansia joten aineisto on laajuudessaan ainutlaatuinen. Aineistoa voi analysoida vapaasti internetissä osoitteessa www.worldvaluessurvey.com. Olen valinnut tutkimukseeni Azerbaidzhanin vuoden 1997 kyselyn tulokset ja Suomen vuosien 1990, 1996 ja 2000 tulokset. Päädyin rajaamaan Suomen kyselytutkimuksen tulokset noihin vuosiin, sillä Azerbaidzhanista ei ollut tuloksia kuin vuodelta 1997 ja Suomen kyselytulokset vuosien 1990–2000 ovat tällöin ajallisesti vertailukelpoisimmat Azerbaidzhanin kanssa. Myös vastaajamäärät ovat tällä valinnalla yhtenevät, sillä Azerbaidzhanin kyselyihin otti osaa vuonna 1997 2002 vastaajaa ja Suomen kyselyihin vuosina 1990, 1996 ja 2000 yhteensä 2613 vastaajaa.

Tarkastelen työssäni Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurieroja Hofsteden määrittämien neljän kulttuuriulottuvuuden mukaan: valtaetäisyys, yksilön ja ryhmän suhde, maskuliinisuus-feminiinisyys ja epävarmuuden välttäminen. The World Values Survey:n aineistosta valitut kysymykset ja tulosten laskentatavat on esitelty liitteessä 1. Olen jättänyt pois Hofsteden myöhemmin lisäämän pitkän-lyhyen tähtäimen orientaation ulottuvuuden,

sillä the World Values Survey:n aineistossa ei ollut ulottuvuutta tarpeeksi hyvin kuvaavia kysymyksiä. Uskon, että kuva suomalaisesta ja azerbaidzhanilaisesta kulttuurista on riittävän laaja Hofsteden neljän alkuperäisen kulttuuriulottuvuuden mukaan määriteltynä.

The World Values Survey:n kyselyjen antamaa kuvaa kulttuureista voidaan kritisoida sillä, että ihmiset vastaavat arvoja ja asenteita koskeviin kysymyksiin sillä tavalla, miten heidän oletetaan vastaavan tai mikä on heidän tulkintansa suotuisasta vastauksesta. Kyselyjen vastaukset eivät siis kertoisi siitä, miten ihmiset oikeasti ajattelevat tai toimisivat tilanteessa, jossa heidän täytyisi tehdä moraalinen päätös nopeasti. Hofstede on tunnistanut tämän ongelman omassa tutkimuksessaan ja hänen mukaansa on tärkeää tehdä jako toivottavan ja toivotun välille (Hofstede 2005, 21). Ihmiset vastaavat kyselyihin sen perusteella, mikä on heidän mielestään toivottavaa käytöstä ja toivottavia asenteita eli mikä on *normatiivisesti* oikein. Tämä ei tarkoita että ihmiset elävät todellisuudessa näiden periaatteiden mukaan. Kuitenkin se, mikä koetaan normatiivisesti oikeaksi, ohjaa ihmisten käyttäytymistä ja yhteiskuntaa laajemmassa mittakaavassa eli kyselyjen vastaukset todellakin kertovat tietyn kulttuurin erityispiirteistä. Näin ollen myös kyselyjen avulla voidaan tehdä oletuksia kulttuurien eroista, kunhan erityispiirteen toivottavasta ja todellisesta käyttäytymisestä tiedostaa.

Toinen kritiikin kohde kulttuurieroista puhuttaessa on kulttuurisen alueen määrittäminen kansallisvaltion perusteella, kuten the World Values Survey:n tutkimuksessakin tehdään. Todellisuudessaan käsite suomalainen kulttuuri on hyvin kiistanalainen. Mitkä ovat suomalaisen kulttuurin erityispiirteet ja voiko olla suomalainen ilman, että noudattaa näitä erityispiirteitä? Hofsteden (2005, 18–19) mukaan kansallisuuksia täytyykin käyttää varovasti kulttuureista puhuessa, sillä kulttuuri on yhteisön, ei valtion ominaisuus. Hofsteden mukaan on kuitenkin usein käytännöllistä ja välttämätöntäkin turvautua yleistämään tietyn kulttuurin erityispiirteet tiettyyn valtioon, jonka sisällä ihmisillä on pääosin yhteisiä kulttuurisia ilmenemismuotoja, kuten kieli, kansallinen koulutus, kansallinen armeija ja niin edelleen. Valtiot tarjoavat paljon koottua faktatietoa monista asioista, kuten elinkeinorakenteesta ja ikäjakaumasta, jotka on tärkeä ottaa huomioon kulttuureista puhuttaessa. Erityistapauksen muodostavat valtion sisällä selvästi eri kulttuuriryhmät, kuten Suomessa suomenruotsalaiset. Kuitenkin esimerkkitapauksessani Suomen ja Azerbaidzhanin valtioiden sisällä on melko homogeeninen kulttuurinen jakauma, joten on tarkoituksenmukaista puhua suomalaisesta ja azerbaidzhanilaisesta kulttuurista. The World Values Survey:n kyselyaineiston perusteella liikaa yleistämistä täytyy kuitenkin välttää

ja jatkuvasti pitää mielessä periaate, että yksittäistä ei voi johtaa yleisestä. Vaikka siis Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurit ovat laajassa mittakaavassa tietynlaisia, tämä ei välttämättä tule esille Savonlinnan ja Bakun musiikkiakatemiaan kulttuuriyhteistyössä.

4.2.2 Haastattelut ja menetelmä

Haastattelin työtäni varten Savonlinnan musiikkiakatemiaan taiteellista johtajaa Ralf Gothónia sekä Bakun musiikkiakatemiaan kansainvälisestä toiminnasta vastaavaa vararehtoria Jegjana Ahundovaa. Haastattelumetodina oli teemahaastattelu ja tarkoituksena oli kysyä haastateltavien mielipiteitä Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurieroista, kuinka nämä kulttuurierot ovat tulleet esille yhteistyötä tehdessä ja yleensäkin kansainvälisen kulttuuriyhteistyön merkityksestä kyseessä oleville instituutioille. Haastattelut tehtiin Savonlinnan musiikkiakatemiaan ollessa opetusvierailulla Bakussa huhtikuussa 2013, jossa olin mukana auttamassa käytännön järjestelyissä sekä tulkkina.

Haastateltavista erityisesti Ralf Gothónilla on paljon kokemusta kansainvälisen kulttuuriyhteistyön toteuttamisesta. Suomessa syntynyt ja tällä hetkellä Saksassa asuva Gothóni on esiintynyt ja opettanut ympäri maailmaa sekä toiminut johtajana useilla festivaaleilla. Hän oli perustajajäsen ja taiteellinen johtaja muun muassa Pekingin Kielletyn kaupungin musiikkijuhlilla vuosina 1996 ja 1998. Bakun musiikkiakatemiaan vararehtori Jegjana Ahundova on esiintynyt pianisti ja hän on kansainvälisistä asioista vastuussa olevana henkilönä ollut järjestämässä Bakun musiikkiakatemiaan kansainvälistä toimintaa.

Kulttuurierot voivat olla haastattelun aiheena sellainen, jota kaunistellaan varsinkin jos haastateltavalla ja haastattelijalla on erilainen kulttuuritausta, kuten Jegjana Ahundovan haastattelutilanteessa oli. Siksi valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä se antoi haastateltaville vapauden kertoa käytännön kokemuksista, ilman että valitsemani kysymykset suoraan johdattelisivat haastateltavia sanomaan mielipiteensä suomalaisesta ja azerbaidzhanilaisesta kulttuurista. Samoin teemahaastattelun käyttö oli aihepiirini kannalta luontevaa, sillä: ”Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten ja tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä” (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Käyttämäni haastattelurunko oli hieman erilainen Gothónia ja Ahundova haastatellessani, sillä haastattelutilanteet olivat kulttuuritaustoista johtuen erilaisia. Teema-alueet olivat kuitenkin molemmille haastateltaville samoja.

Molemmat haastattelut kestivät noin 20 minuuttia. Haastattelin Jegjana Ahundovaa venäjäksi, sillä se oli hänelle luontevampi kieli kuin englanti, mutta ei kuitenkaan hänen

äidinkieltä. Ralf Gothónin haastattelu tehtiin suomeksi. Litteroin Ralf Gothónin haastattelun niiltä osin, mitkä koskivat tutkimusaiheeni. Jeggana Ahundovan haastattelua en litteroinut, vaan suomensin haastattelussa esille tulleet pääpiirteet. Molemmat haastateltavat antoivat suostumuksensa käyttää haastatteluaineistoa heidän omalla nimellään (ks. liite 2).

5 TULOKSET

5.1 Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuurierot

Määritin Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuuriulottuvuuksia liitteessä 1 kuvaamalla tavalla ja tulokset on esitetty taulukossa 1.

	Valtaetäisyys	Yksilön ja ryhmän suhde	Maskuliinisuus-feminiinisyys	Epävarmuuden välttäminen
Suomi	0,33	0,70	0,40	0,36
Azerbaidzhan	0,52	0,69	0,69	0,56

Taulukko 1. Suomen ja Azerbaidzhanin kulttuuriset piirteet Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian mukaan määriteltynä. Luvut ovat useamman the World Values Survey:n aineiston kysymyksen yhteistulos, jossa keskiarvo saa lukuja nollan ja yhden väliltä. Luku on sitä suurempi, mitä voimakkaampana kulttuurissa koetaan 1) valtaetäisyys 2) kollektiiviset arvot 3) maskuliiniset arvot ja 4) epävarmuus tulevaisuudesta ja epäluottamus muihin ihmisiin.

Tulosten perusteella Suomi ja Azerbaidzhan eroavat toisistaan valtaetäisyys, maskuliinisuus-feminiinisyys ja epävarmuuden välttäminen -ulottuvuuksien suhteen. Sen sijaan yksilön ja ryhmän suhde -ulottuvuudessa Suomi ja Azerbaidzhan saivat lähes täysin vastaavat tulokset. Missään ulottuvuudessa erot eivät ole kuitenkaan huomattavan suuria, joten suomalaisen ja azerbaidzhanilaisen kulttuurin voidaan sanoa tämän perusteella olevan melko lähellä toisiaan. Luvussa 3.1 esittelin Hofsteden jokaisen ulottuvuuden ilmenemismuotoja työpaikoilla. Tuloksista voidaan siis päätellä, että mikäli kulttuurieroja ilmenee yhteistyötä tehdessä, ne tulevat esille todennäköisesti: 1) valtaetäisyyden erilaisesta kokemisesta, jolloin kunnioitus eri työtä tekeviä kohtaan voi vaihdella ja työntekijät ovat eriarvoisessa asemassa 2) maskuliinisten/feminiinisten arvojen ristiriidassa, jolloin käsitys päätöksentekotavoista voi vaihdella ja johtamistyyli on erilainen 3) muodollisten sääntöjen tarpeellisuuden erilaisesta kokemisesta.

5.2 Kulttuurierojen kokeminen kulttuuriyhteistyön toteuttajien näkökulmasta

Haastatteluaineistostani nousi esiin kolme teemaa: kulttuuriyhteistyön päämäärä ja arvot, kulttuurierot ja kulttuurierojen vaikutus kulttuuriyhteistyöhön.

5.2.1 Kulttuuriyhteistyön päämäärä ja arvot

Haastatteluissa tuli ilmi monipuolisesti kulttuuriyhteistyön päämäärät ja arvot, joista tärkeimmäksi nousi kulttuurien välisen dialogin käyminen ja monipuolisen kansainvälisen verkoston luominen. Opetusministeriön (2007) linjaus ei-kaupallisen kulttuuriyhteistyön merkityksestä Suomi-kuvan luojana ja brändäyskeinona tuli vahvasti esille Ralf Gothónin haastattelussa.

G: ”Kun suomalaisina tuomme kulttuurin know-how:ta Azerbaidzhaniin niin meidät hyväksytään suomalaisina ja maamme saa siitä erittäin hyvää mainetta.”

Pääasiallisena tarkoituksena Savonlinnan musiikkiakatemia Kairon ja Bakun yhteistyössä ei ole löytää uusia taitavia soittajia Euroopan lavoille, vaan tuoda suomalaista tietotaitoa uusille alueille.

Samoin Bakun musiikkiakatemia vararehtori Jegjana Ahundova piti tärkeänä, ettei yhteistyössä keskityttäisi liikaa lahjakkaiden yksilöiden esille tuomiseen, vaan siihen, että maiden ja opiskelijoiden välille syntyisi yhteyksiä. Bakun musiikkiakatemia näkökulmasta tärkeitä päämääriä olivat myös yhteistyökumppaneiden lisääminen aiemman Venäjä/Neuvostoliitto-keskeisyyden lisäksi sekä opiskelijoiden musiikillisen ajatusmaailman laaventaminen.

A:”[...] Azerbaidzhan ei ole ollut itsenäinen kovin kauaa, noin 20 vuotta. Olimme suljettuina. [...] emme voineet näyttää omaa kulttuuriamme [muille] emmekä pitää yhteyttä muiden maiden kanssa.”

Savonlinnan musiikkiakatemia on ensimmäinen yhteistyökumppani Bakun musiikkiakatemialle, jonka kanssa mestarikurssien järjestäminen toteutuu näin laajasti.

5.2.2 Suomen ja Azerbaidzhanin väliset kulttuurierot

Kulttuurieroista puhuttaessa sekä Gothóni että Ahundova nostivat neuvostoajan vaikutuksen esille. Gothóni näki azerbaidzhanilaisessa kulttuurissa kaksi sukupolvea: vanhempi, joka on vielä vahvasti kiinni neuvostoajassa sekä modernimpi nuori sukupolvi, joka katsoo maailmaa eri tavalla.

G: ”Jo katukuvassa näkee nuorison uudet modernit virtaukset. He katsovat maailmaa toisin kuin vanhempi polvi, joiden emootiot ovat kiinni vielä jäykemmässä ja ahtaammassa menneessä ajassa.”

Neuvostoajan vaikutus tuli Ahundovan haastattelussa esille lähinnä koulutustavoista puhuttaessa: Ahundova katsoi azerbaidzhanilaisen musiikinkoulutustradition pohjautuvan selkeästi venäläiseen perinteeseen.

5.2.3 Kulttuurierojen aiheuttamat haasteet kulttuuriyhteistyölle

Kulttuurierojen vaikutus kulttuuriyhteistyöhön näkyi Gothónin mukaan ennen kaikkea organisatorisissa asioissa. Ongelmia tuottavat muun muassa sekava organisaatorakenne, heikko informaatiokulku sekä monet käytännön asiat. Opiskelijoiden asennetta ja innokkuutta hän sen sijaan kiitteli kovasti ja käytännön opetustilanteissa ei ollut juurikaan kulttuurieroista johtuvia ongelmia. Organisatorisista ongelmistakin selviää hyvällä asennoitumisella:

G: ”[...] nuottimateriaalit ja tiedonsiirto opiskelijoille ja muut käytännön asiat. [...] ne komplisoituvat niin, että niihin törmää joka päivä. Näihin ongelmiin on suhtauduttava humoristisesti aamusta iltaan. [...] Mutta kun oppi olemaan välittämättä ongelmista, kun hymyilee vaan niin kaikki ovat onnellisia ja tyytyväisiä.”

Organisaatioissa oli Gothónin mielestä selvästi vahva hierarkia, mutta eniten hierarkia tai Hofsteden sanoin valtaetäisyys näkyi kuitenkin opetusmetodissa, mihin oppilaat ovat tottuneet. Tässä suhteessa erilainen käsitys tiedostettiin sekä Suomen että Azerbaidzhanin puolella:

G: ”[...] vanha neuvostoliittolainen koulutus. Piiskalla ja huutamisella viedään asioita läpi. [...] Ei pelon kautta opettaminen ole paras mahdollinen keino. Kasvatuksessa on toisia, paljon tärkeämpiä asioita, joilla pystytään samat asiat viemään eteenpäin paremmin kuin pelolla.”

A: ”Koulutuksemme on voimakasta, kuten moskovalainen, pietarilainen koulutus [...] erityisesti musiikissa ja esittävässä taiteissa. Siksi en pidä että oppilaita kehuaan liikaa, mutta siitä huolimatta läntinen koulutus antaa jotain uutta”.

Haastattelutilanne Ahundovan kanssa oli toisenlainen kuin Gothónin kanssa, sillä koska olin suomalainen ja vielä Bakun musiikkiakatemian yhteistyökumppanin edustaja, tilanne oli paljon muodollisempi. Tästä syystä kulttuurieroista keskusteleminenkin jäi pinnallisemmaksi kuin Gothónin kanssa

Erot hierarkiassa tai suuri valtaetäisyys tulivat siis päällimmäisenä esiin sekä Gothónin että Ahundovan haastatteluissa. Tästä antoi viitettä jo Hofsteden kulttuurierojen teorian sekä toiminnan teorian yhdistäminen (ks. luku 3.4), jonka mukaan ensimmäisiä yhteistyön haasteita ovat erot valtaetäisyydessä. Sen sijaan muut Hofsteden kulttuuriulottuvuudet (kollektiivisuus-individualistisuus, maskuliinisuus-feminiinisyys ja epävarmuuden välttäminen) eivät tulleet esille haastattelussa. Nämä ulottuvuudet eivät tulleet itsenäisinä esille myöskään Hofsteden kulttuurierojen teorian ja toiminnan teorian yhdistämisessä luvussa 3.4.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kulttuurierojen vaikutusta kulttuuriyhteistyön toteuttamiseen ja toiminnan teorian mahdollisuuksia kulttuurierojen tutkimuksen soveltamiseen. Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian pohjalta tehty määritelmäni Suomen ja Azerbaidžhanin kulttuurieroista näkyi kulttuuriyhteistyötä toteuttavien henkilöiden haastatteluissa. Eniten haastatteluissa korostui valtaetäisyys-kulttuuriulottuvuuden erilaisuus, joka näkyi organisaatioiden eriasteisessa hierarkkisudessa sekä koulutustavan vallankäytössä.

Tärkeimpiä yhteisiä piirteitä Hofsteden kulttuuriulottuvuusteorian ja toiminnan teorian välillä olivat toiminnan välittymisen periaate kulttuuristen symbolien ja käytänteiden eli Hofsteden ”mielen ohjelmiston” kautta ja Hofsteden määrittelemän valtaetäisyyden ja toiminnan teorian työnjaon vastaavuus. Toiminnan teorian mukaan yhteistyö vaatii yhteistyötä tekeviltä osapuolilta yhteisen tavoitteen, objektin ja tämän objektin tavoittelemiseen vaikuttaa yhteisön määrittelemä työnjako. Tästä voidaan päätellä, että kahden eri kulttuurin erilainen käsitys työnjaosta, jota vastaa Hofsteden määrittelemä valtaetäisyys-kulttuuriulottuvuus, aiheuttaisi konfliktin kulttuuriyhteistyössä. Tätä päätelmää tukivat Savonlinnan musiikkiakatemian taiteellisen johtajan Ralf Gothónin ja Bakun musiikkiakatemian vararehtorin Jegjana Ahundovan haastattelut, joissa he nostivat esille suomalaisen ja azerbaidžhanilaisen kulttuurin eri käsitykset hierarkiasta opetuksessa.

Suomalaisen ja azerbaidžhanilaisen muita kulttuurisia eroja olivat Hofstede kulttuuriulottuvuuksien maskuliinisuus-feminiinisyys ja epävarmuuden välttäminen -ulottuvuuksissa. Näiden erojen vaikutus ei käynyt selkeästi ilmi toiminnan teorian kautta tarkasteltuna muuten kuin yleisesti yhteisön ja sen sääntöjen kautta. Nämä erot kulttuuriulottuvuudessa eivät myöskään tulleet esille haastatteluissa.

Käyttämäni the World Values Survey:n aineisto oli kerätty Suomesta vuosien 1990–2010 välillä ja Azerbaidžhanista vuonna 1997. Vaikka kulttuurit muuttuvat hitaasti, varsinkin Azerbaidžhanin kohdalla on todettava, että uudemmalle tutkimustiedolle olisi tarvetta. Azerbaidžhanin historia itsenäisenä valtiona on varsin lyhyt (n. 20 vuotta) ja uudemmilla kyselytuloksilla olisi voitu saada erilaisia tuloksia. Samoin Azerbaidžhanista oli kerätty tietoa vain yhtenä vuonna ja useampi kyselykerta olisi tehnyt tuloksia luotettavammaksi. The World Values Survey:n aineistosta löytyi kysymyksiä, jotka vastasivat melko hyvin Hofsteden kulttuuriulottuvuusteoriaa, mutta useamman aineiston tulosten yhdistäminen olisi tuonut tutkimukselle lisää luotettavuutta. Uskon kuitenkin, että käyttämäni aineiston perusteella sain

riittävän tarkan kuvan suomalaisesta ja azerbaidzhanilaisesta kulttuurista. Saamani tulokset suomalaisen kulttuurin piirteistä vastasivat melko hyvin Hofsteden saamia tuloksia omissa tutkimuksissaan, lukuun ottamatta yksilön ja ryhmän suhde -ulottuvuutta, jossa Hofsteden saama tulos määritteli Suomen individualistiseksi, kun taas oma tulokseni määritteli Suomen kollektiivisemmaksi.

Kansallisuuksien erot kertovat paljon eri kulttuureissa elävien ihmisten arvoista ja asenteista, mutta kulttuurierot antavat kuitenkin vain suuntaa-antavaa tietoa organisaatioiden toiminnasta. Jos haluaisimme ymmärtää vielä syvemmin Savonlinnan ja Bakun musiikkiakatemioiden yhteistyötä, meidän täytyisi tutkia myös näiden organisaatioiden toimintaa organisaatiokulttuurin näkökulmasta. Oletettavasti kansalliset kulttuuripiirteet määräävät myös organisaatiokulttuurien erikoispiirteitä, mutta Hofsteden mukaan kansallisuuksien kulttuurit antavat vain osittaista tietoa organisaatioiden kulttuureista (Hofstede 2005, 35–36).

Kun puhutaan kulttuureista, tutkijan oma asema tutkimuksessa korostuu. Tutkijan oma kulttuurinen tausta ja arvot vaikuttavat hänen tekemiinsä valintoihin ja erityisesti tämä korostuu, kun verrataan omaa kulttuuria johonkin toiseen. Suomalaisena käsitykseni suomalaisesta kulttuurista ei voi olla objektiivinen ja kulttuurinen taustani vaikuttaa siihen, kuinka näen azerbaidzhanilaisen kulttuurin. Taustani vaikutti myös haastatteluaineistoa kerätessäni, erityisesti haastatelllessani Bakun musiikkiakatemian vararehtoria Jegjana Ahundovaa. On selvää, että tällaisessa tilanteessa avointa kulttuurien vertailua on vaikea toteuttaa. Hirsjärvi ja Hurme (2001) ovat myös korostaneet käytetyn kielen merkitystä haastattelussa. Vaikka Hirsjärvi ja Hurme eivät otakaan kantaa vieraalla kielellä tehtyihin haastatteluihin, on selvää että venäjäksi tekemästäni haastattelusta jäi pois paljon sivumerkityksiä. Vaikka osaankin venäjää sujuvasti niin että selviä väärinymmärryksiä haastattelussa tuskin tuli, on selvää että vieraalla kielellä haastattelemisen jää aina pinnallisemmaksi kuin omalla äidinkielellä haastattelemisen. Venäjä ei ollut myöskään Jegjana Ahundovan äidinkieli, vaikka hän puhuikin sitä erinomaisesti.

Kansainvälinen kulttuuriyhteistyö on nimetty Suomen kulttuuripoliittisissa linjauksissa yhdeksi kehittämiskohteeksi yleisemmän kulttuuriviennin kehittämisen ohessa (Opetusministeriö 2007). Laajempi kulttuurienvälinen yhteistyö vaatii entistä parempia keinoja käsitellä kulttuurieroja, jotka vaikuttavat kulttuuriyhteistyön toteuttamiseen. Tärkeää tietoa eri kulttuurien eroista antaa the World Values Survey, mutta valtavan tietomäärän käsitteleminen ja kulttuurierojen vaikutuksen ymmärtäminen vaatii aineiston lisäksi teoriaa,

jota voidaan soveltaa tietojen käyttämiseksi. Toiminnan teoria voisi tarjota lisämahdollisuuden tutkia kulttuurierojen vaikutusta kansainvälisessä toiminnassa selkeän mallinsa vuoksi.

Toiminnan teoria jakaa periaatteita kulttuurintutkimuksen kanssa ja Hofsteden kulttuuriulottuvuuksien teoriaa pystyi joiltain osin käyttämään yhdessä toiminnan teorian kanssa. Jos toiminnan teoriaa halutaan käyttää kulttuurintutkimuksessa, olisi tärkeää määritellä ne kulttuuriset piirteet, jotka vaikuttavat toiminnan teorian mukaan toimintaan. Hofsteden valtaetäisyys vastasi toiminnan teorian työnjakoa, mutta myös muiden toiminnan teorian osa-alueille, yhteisölle ja säännöille pitäisi soveltaa jotain kulttuurintutkimuksen teoriaa. Toiminnan teoria tarjoaa mahdollisuuden jo nyt laajan aineiston soveltamiseen ja näin ollen mahdollisuuden kulttuurierojen ja kulttuuriyhteistyön syvemmälle ymmärrykselle.

LÄHTEET

- Bideleux, R. & Jeffries, I. (2007). *The Balkans: a post-communist history*. Lontoo: Routledge.
- Blackler, F. (2009). Cultural-historical activity theory and organization studies. Teoksessa A. Sannino, H. Daniels & K.D. Gutiérrez (toim.) *Learning and expanding with activity theory* (19–39). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cole, M. & Engeström, Y. (1993). A cultural-historical approach to distributed cognition. Teoksessa Salomon G. (toim.) *Distributed cognitions - Psychological and educational considerations* (1–47). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cornell, S. E. (2011). *Azerbaijan since independence*. New York: M.E. Sharpe, cop.
- Engeström, Y. (1987). *Learning by expanding*. Helsinki: Orienta-konsultit.
- Engeström, Y. (1999). Innovative learning in work teams: Analyzing cycles of knowledge creation in practice. Teoksessa Engeström, Y., Miettinen, R., & Punamäki R-L (toim.) *Perspectives on activity theory* (377–404). Cambridge: Cambridge University Press.
- Engeström, Y. (2001). Expansive Learning at Work: Toward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work*, 14:1, 133–156.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hofstede G. & Hofstede G.J. (2005). *Cultures and organizations – Software of the mind*. (2. painos). New York: McGraw-Hill.
- Jansen, S. C. (2008). Designer Nations: Neo-liberal nation branding – Brand Estonia. *Social Identities*, Vol. 14:1, 121–142.
- Kainulainen, K. (2012). *Luovat alat ja Venäjä-yhteistyö – näköaloja Itä-Suomesta*. Mikkeli: Luova Suomi.
- Leontjev, A. N. (1977). *Toiminta, tietoisuus ja persoonallisuus*. (P. Hakkarainen. Käänt.) Helsinki: Kansankulttuuri. Alkuperäisjulkaisu 1975.
- Luria, A. R. (1928). The problem of the cultural behavior of the child. *The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology*, 35, 493–506.
- Opetusministeriö (2007). *Onko kulttuurille vientiä? ON! – Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007–2011*. Opetusministeriön julkaisuja 2007:9.
- Riasanovsky, N.V. (2000). *A history of Russia*. (6. painos). New York: Oxford University Press.

- Sannino, A., Daniels, H. & Gutiérrez K.D. (2009). *Learning and expanding with activity theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Transparency International (2013). *Corruption perceptions index*. Haettu 25.4.2013 osoitteesta <http://cpi.transparency.org/cpi2012/results/>
- Virolainen, J. (2012). *Kulttuuri vientituotteena: Kulttuuriviennin merkitykset ja tavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön ohjelmateksteissä 2000-luvun alussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu.
- Vygotskij, L.S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.

LIITTEET

Liite 1: Hofsteden kulttuuriulottuvuuksien määritteleminen the World Values Survey:n aineiston perusteella

Valitsin the World Values Survey:n aineistosta kolme kysymystä kuvaamaan Hofsteden valtaetäisyysulottuvuutta. Nämä kysymykset/väittämät olivat: 1) ”Enemmän kunnioitusta viranomaiselle (lähitulevaisuudessa)” (vastausvaihtoehtoina hyvä asia, ei mielipidettä, huono asia); 2) ”Vahva johtaja, jonka ei tarvitse välittää parlamentista tai vaaleista” (vastausvaihtoehtoina erittäin hyvä, melko hyvä, melko huono ja erittäin huono); 3) ”Jos täytyisi valita, mikä on hallinnon tärkein velvollisuus? A) Säilyttää järjestys yhteiskunnassa. B) Kunnioittaa yksilönvapautta.” (vastausvaihtoehtoina A ja B). Yhdistin näiden kyselyjen tulokset siten, että ensimmäisen kysymyksen vastaus ”hyvä asia” vastasi toisen kysymyksen ”erittäin hyvä” ja ”melko hyvä” -vastausten yhteenlaskettua tulosta sekä kolmannen kysymyksen A-vaihtoehtoa. Ensimmäisen kysymyksen ”ei mielipidettä”-vastauksen jätin huomioimatta. Suhteutin näiden vastausten yhteenlasketut tulokset yhteenlaskettuun vastaajamäärään, jolloin tulos saa arvoja nollan ja yhden väliltä ja on sitä suurempi, mitä suurempi valtaetäisyysindeksi kulttuurilla on.

Yksilön ja ryhmän suhde -ulottuvuuteen valitsin kaksi kysymystä/väittämää. Nämä olivat: 1) ”Kuinka tärkeäksi koet elämässäsi: perhe” (”Kuinka tärkeäksi koet:...” -kysymyksessä useita kohtia, joihin pyydettiin vastaamaan erittäin tärkeäksi, melko tärkeäksi, ei erityisen tärkeäksi tai ei ollenkaan tärkeäksi); 2) ”Lapselle kotona rohkaistavia taitoja: itsenäisyys.” (usean vaihtoehdon listaus, jossa ominaisuuden sai merkitä tai jättää merkitsemättä). Näiden kysymysten tulokset yhdistin siten, että ensimmäisen kysymyksen ”erittäin tärkeäksi” ja ”melko tärkeäksi” -vastausten yhteenlaskettu tulos vastasi toisen kysymyksen ”ei merkintää”-osuutta. Samoin kuin valtaetäisyysulottuvuudessa, suhteutin yhteenlasketun tuloksen kokonaisvastaajamäärään, jolloin yksilön ja ryhmän suhde -ulottuvuutta kuvaa luku nollan ja yhden väliltä. Luku on sitä suurempi, mitä kollektiivisempi kulttuuri on.

Maskuliinisuus-feminiinisyys -ulottuvuutta kuvaamaan valitsin kolme väittämää. Nämä olivat 1) ”Kun töitä on niukasti saatavilla, miehillä täytyisi olla suurempi oikeus työntekoon kuin naisilla.” (vastausvaihtoehtoina samaa mieltä, eri mieltä ja ei kumpaakaan); 2) ”Kotiäitinä oleminen on yhtä palkitsevaa kuin palkkatyössä käyminen” (vastausvaihtoehtoina vahvasti samaa mieltä, samaa mieltä, eri mieltä, vahvasti eri mieltä); 3)

”Miehet ovat parempia poliittisia johtajia kuin naiset” (vastausvaihtoehtoina vahvasti samaa mieltä, samaa mieltä, eri mieltä, vahvasti eri mieltä). Yhteistulos saadaan, kun yhdistetään ensimmäisen kysymyksen ”samaa mieltä”-vastaus toisen ja kolmannen kysymyksen ”vahvasti samaa mieltä” ja ”samaa mieltä” -vastausten yhteenlaskettuun tulokseen. Jälleen kokonaisuutena suhteutettuna ulottuvuus saa arvoja nollan ja yhden välillä ja luku on sitä suurempi, mitä enemmän kulttuuri kannattaa maskuliinisia arvoja.

Epävarmuuden välttäminen -ulottuvuutta kuvaa kaksi väittämää: 1) ”Yleisesti ottaen: sanoisitko, että A) suurimpaan osaan ihmisistä voi luottaa B) koskaan ei voi olla liian varovainen.” (vastausvaihtoehtoina A ja B); 2) ”Joidenkin mielestä esimiehen antamia ohjeita täytyy noudattaa aina, toisten mielestä silloin, kun voi olla vakuuttunut, että esimiehen antamat ohjeet ovat oikein. Täytyykö mielestäsi ohjeita noudattaa A) aina B) vasta kun ohjeiden oikeellisuudesta on vakuuttunut C) riippuu tilanteesta.” (vastausvaihtoehtoina A, B ja C). Tulos saadaan kun yhdistetään ensimmäisen kysymyksen B-vastauksen tulokset toisen kysymyksen A-vastauksen tulokseen. Toisen kysymyksen C-vastaukset jätin huomioimatta. Kokonaisvastaajamäärään suhteutettuna luku saa arvoja nollan ja yhden väliltä ja on sitä suurempi, mitä enemmän epävarmuutta kulttuurissa koetaan.

Liite 2: Haastatteluosuostumuslomakkeet

Suostumus haastatteluun

Minä _____ osallistun kansainvälistä kulttuuriyhteistyötä koskevaan haastatteluun. Haastattelijana toimii Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen opiskelija Jari Parkkinen. Antamiani tietoja voidaan käyttää aineistona haastattelijan pro seminaari - ja pro gradu - töissä, sekä mahdollisissa tulevilla tieteellisissä julkaisuissa. Henkilöllisyyteni saa tulla ilmi opinnäytetöissä ja julkaisuissa. Haastattelija litteroi äänitallenteen.

---

paikka ja aika

---

allekirjoitus

Соглашение на интервью

Я _____ участвую на интервью о международной культурной кооперации. Интервьюер Яри Парккинен (студент университета города Ювяскюля) может использовать информацию интервью в своей просеминарской и дипломной работе и в возможных будущих научных статьях. Интервью не надо делать анонимно. Интервьюер будет транскрибировать интервью.

дата и место

подпись